

ԵՐԱՇՈՒՄԻՍՏԵԱՆԿԱՆ

ՖՐԷՏԵՐԻԲ ՖՐԱՆՍՈՒԱ ՇՈՓԷՆ

(Ծննդեան 150ամեակին առիթով)

Մեծատաղանդ երգահան և դաշնակահար Ֆրէտէրիք Ֆրանսուա Շոփէն ծնած է Լիւհաւտան, 22 Փետր. 1810ին: Զաւակն է Ֆրանսացի Նիգոյա Շոփէնի: 1810ին, Շոփէնի ընտանիքը Վարշաւա կը հաստատուի և հոն կը ծնի ապագայ տաղանդաւոր երգահան Ֆրէտէրիք Ֆրանսուա Շոփէն: Ըն փոքր տարիքէն բացառիկ ընդունակութիւն ցոյց կու տայ երաժշտութեան հանդէպ, ինչ որ կանուխէն կը նշմարէ ապագայ երգահանին հայրը: Շոփէն երաժշտական ոկզքնական ապաւորութիւնները կը ստանայ Լիւհաւտանի երաժշտագէտէ մը՝ որ կ'ըսուի թէ Պախի վրայ հրացող մըն էր: Տասը-հինգ տարեկանին կը յաճախէ Վարշաւայի առաջնակարգ լիսէններէն մին և դասերուն հետ մէկտեղ կը խորացնէ իր երաժշտական գիտութիւնը, ինչպէս նաև կ'ուսումնասիրէ երաժշտական շարագրութեան սկզբունքները՝ ծանօթ երաժշտագէտ և Վարշաւայի երաժշտանոցի Տնօրէն Ժոզէֆ Էլշնէրիի մօտ, ցոյց տալով խորունկ հմտութիւն:

1826 Յուլիսին, դպրոցի ամառեղջի քննութիւններէն ետք, կ'այցիլէ Մայլիփան Սրան Տասգնիքի (Reinertz), և երկու անգամ հանդէսներ կու տայ՝ անոնց հասարակ շուրջը կը երկու որբերու:

Շոփէն վեց տարեկանէն սկսած է յօրինել, և իր մեծ ձկրքերը վկայած են թէ ապագային ան գերկրթը Մոցարթ մը պիտի ըլլայ: 1827ին, Էլշնէրի հսկողութեան տակ, առանց երաժշտական ընդունողած ձեռն չընելու, հատանուագ (sonata) մը կը յօրինէ որ պէտք եղած յաջողութիւնը չ'ունենար: Բայց երբ հետագային ընթացիկ կերպէն տարբեր ձեռք կը յօրինէ, Շոփէնեան եզական յատկութիւն մը դնելով իր գործերուն մէջ, Էլշնէրը, նշմարելով տղուն այս տաղանդը, զինք ազատ կը ձգէ ըսելով թէ «այս տղան երաժշտական հանճար մըն է»:

1828ին, Հիւմբլի Վարշաւա այցելու թկամբ, Շոփէնի կապը երաժշտական ուսխարհին հետ աւելի կը սերտանայ: Շոփէն շատ շուտ կ'արգելարէ Հիւմբլի համահնչեակ-ներուն (Concerto) և Բոնտիներուն նուրբ ոճը: Նոյն տարին Պերլին կ'անցնի Փրոֆեսոր Ժարագի հետ՝ որ հոն կ'երթար գիտական համագումարի մը ներկայ ըլլալու:

1829 Յուլիսին, Վարշաւայի երաժշտագէտներու գործերը ուսումնասիրած և իւրացուցած ըլլալով, Շոփէն յաջողութեամբ կը պատկէ երաժշտանոցի դասընթացը:

Իտալացի նշանաւոր ջութակահար Փալանինիի այդ շրջանին նուագահանդէս մը կու տայ Վարշաւայի մէջ, Շոփէնի տոֆի պարգեւով երաժշտական արուեստի գաղա-նիքներ: Բուռն փափաք մը կը ստեղծուի Շոփէնի մէջ իր երաժշտական գիտութիւնը աւելի խորացնելու Եւրոպայի ուրիշ երկիրներու մէջ:

1829ին Շոփէն Վիեննա կ'երթայ իր պատանեկութեան ամենաներկայանալի գործերը հրատարակելու նպատակու: Սգոստոս 11ին Վիեննայի մէջ հանդէս կու գայ նուագելով իր Փոփոխականները (Variations op. 2) և իր Rondo op. 14ը, և ժողովուրդին ու մամուլին անմիջական գնահատանքին կ'արժանանայ: Սգոստոս 18ին երկրորդ նուագահանդէս մը ևս կու տայ և աւելի կը հաստատէ իր այս յաջողութիւնը ու ապա կը մեկնի Վարշաւա: 1829ին, երբ Վիեննայի մէջ կը գտնուէր, թղթակից մը գրած է գերմանական «Allgemeine Musikalische Zeitung» անունով թերթին մէջ, որ այդ ժամանակ Դերմանիայի մէջ հրատարակուող առաջին պաշտօնաթիւթին էր, ըսելով թէ «Շոփէն ինքզինք դառած է առաջնակարգ դաշնակահարներու շարքին» և կը շարունակէ աւելի խաղաղաւոր բուռն գործածելով ու կ'ըսէ. «անոր մատներուն նուրբ հպումը դաշնակի ստեղծաշարներուն վրայ, մեքենական ճկունութիւնը, մեկամաղձոտ գոյները իր երգիներանգներուն և իր երաժշտական տոգիրը արտայայտելու յստակութիւնը իւրայայտուկ յատկանիշեր են»:

Շոփէն Լիհաստանի մէջ կ'ապրէր շրջապատուած արուեստագէտներով և գրագէտներով: Բոլորք կը ներմուծէին իր մէջ ազգայնական ոգին, նկատի ունենալով զինք

որպէս իրենց ապագայ յոյսը: Այս բոլոր նկատուամենքերը կը փաստուին 1830 Մարտ 17ին Ազգային Թատերասարահին մէջ Շոփէնի տուած առաջին նուագահանդէսով: Նուագահանդէսէն առաջ թերթերու մէջ հղած ծանուցումները ժողովուրդը պատրաստած էին ունկնդրելու գերազանց հանդէս մը. և իրապէս նուագահանդէսին օրը սրահը լեցուն էր հետաքրքիրներու անսովոր բազմութեամբ: Շոփէնի նուագած համահնչեակը և ինչպէս Թանթազիան այնպիսի խանդավառութիւն մը ստեղծեցին ժողովուրդին մէջ որ նուագահանդէսը հինգ օր վերջ կրկնուեցաւ:

Լեհաստանի ժողովուրդը սկսած էր Շոփէնը ճանչնալ որպէս ազգային նշանաւոր երգահան և գայնականար:

1830ի Յուլիս 8ին, Շոփէն հանդէս կու գայ իր նոր հրատարակած Փոփոխակներով (օր. 2), Իսկ Նոկտ. 11ին իր վերջին նուագահանդէսը կու տայ Վարչաւիտ մէջ՝ որ բաւական յաջող կ'անցնի բայց մամուլին կողմէ պէտք եղած գնահատութեան չ'արժանանար:

Նոյեմ. 2ին, Շոփէն գէպի Վիեննա իր ճամբուն վրայ կը հանդիպի Տրէպարն և Բրակ, և վերջապէս Նոյեմ. 22ին վերստին կը հասնի Վիեննա, ամրացնելու համար այնտեղի ժողովուրդին վրայ նախապէս ձգած իր տպաւորութիւնը, ինչպէս նաև նիւթական օժանդակութեան ակնկալութեամբ: Ան Վիեննա կը ֆնայ մինչև Յուլիս, նուագահանդէսներ տալով 1831ի Ապրիլ 4ին և Յունիս 11ին, որոնք սակայն նախօրը նուագահանդէսին նման ո'չ ժողովուրդին խանդավառութեան և ո'չ ալ մամուլին գովասանքներուն կ'արժանանան: Բայց, միևնույն կողմէ, այս ութը ամիսները իր երաժշտական կեանքին մէջ փորձառութիւն մը կ'ըլլան. ան նոյնիսկ կարող կ'ըլլայ իրենց Վիեննայի ամենալուսաւ գաշնակահար Թալպրիկընի հետ:

Շոփէն մտադրած էր Խալալա անցնիլ, սակայն այդտեղի քաղաքական խառնակ վիճակը արգելք կ'ըլլայ իրեն. ուստի կ'որոշէ մեկնիլ Անգլիա Իտալի և Նիդերլանդներէն: Նոյն վրայ կը հանդիպի Միւնիխ՝ ուր հանգէս կու գայ իր ի Միւնիխ համահնչեակով: Շթութկարթի մէջ կը լսէ թէ Վարչաւիտ

գրաւուած է Ռուսիոյ կողմէ: Այս լուրը զինք խորապէս կը յուզէ և յուսահատութեան կը մատնէ, պատճառ ըլլալով որ ան յօրինէ իր Սի Միւնիխ Վարժարանները, օր. 10 և 12: Ետք մը ետք կ'անցնի Փարիզ՝ ուր կը հաստատուի մինչև իր մահը:

Շոփէնի Փարիզի մէջ անցուցած սկզբնական շրջանը անորոշութեան մէջ կը ծփայ: Ան ինքզինքը անփորձ կը զգայ այնտեղի ռոմանթիք շարժման մէջ և ատեն մը համեմատել կ'աշակերտի Փարիզի երիցագոյն գաշնականար Գալպրէնըրի: 26 Փետր. 1832ին իր առաջին հանրային ելոյթը կ'ուսենայ իր ամենէն հմտալից, մասնագիտական ընդարձակ գեկոյցով, և անվերապահ գնահատանքի կ'արժանանայ Փարիզի բոլոր մեծանուն երաժշտագէտներու կողմէ: Այս ուղղութեամբ, դժուարահաճ քննադատ Ֆէթիս կը գրէ իր գործերուն մասին (Էֆ Միւնիխ Համահնչեակին և Փոփոխակներուն օր. 2) ըսելով թէ Շոփէն գաշնամուրի երաժշտութեան մէջ նորութիւն մը բերաւ, իր եզական և ինքնատիպ գաղափարներով, որոնք ոչ մէկ տեղ կարող ենք գտնել:

Այս նուագահանդէսով Շոփէն Փարիզի երաժշտական կեանքին մէջ կարևոր անձնաւորութիւն մը կը դառնայ: Փարիզի մէջ իրեն գաղափարակից և վրան հիացող բարեկամներ կ'ունենայ, ինչպէս Լիսթ, Հիլլեր, Պէրլիոզ, Պէլլիեի և Մէլլերպէէր: Բոլոր Շոփէնի խնամակալը կ'ըլլայ և Շոփէն կը վայելէ ֆրանսացի մտաւորականներու, երաժշտագէտներու և պետական գէմքերու յարգանքը:

Փարիզի մէջ Շոփէն կը ծանօթանայ խալալայի երգահան Ջէրուպինիի՝ որ այդ ժամանակ Ֆրանսայի ամենամեծ երաժշտագէտը կը նկատուէր, և օժտուած երկտառագրին առջև լայն կը բացուէր դռները անոր տան՝ ուր ինք կը հանդիպի Ռոսինիի, Օպերի, Մէլլերպէէրի, Հալէվի, Հիւմբլի, Լիսթի և Գալպրէնըրի, որոնք օրուան լաւագոյն մտաւորական գաղափարքը կը համարուէին: Փարիզի գեղարուեստական միջավայրին մէջ հետզհետէ կը զօրացնէ իր թէքիքը և կը ճոխացնէ իր պաշարը՝ գեղեցիկ յայտագրերով հանդէս գալով յաճախ և Փարիզի ամենէն աչքատու գէմքերէն մէկը կը դառնայ:

1835ին ամառը Շոփէն Գարլապատ կ'անցնէր ծնողքը տեսնելու, որոնց հինգ տարիներէ ի վեր չէր տեսած։ Սեպտեմբերին, Ուստ-գինսքի ընտանիքէն հրաւէր մը ստանալով, Շոփէն կ'անցնէր Տրէգլըն։ Հոն է որ կը հանդիպէր Մէրիի՝ որ այդ ժամանակ տասներ-ինը տարուէ էր։ Երիտասարդ երգահանը կը տպաւորուի անկէ ու կը սիրէ զայն։ Հաս-շանցած այդ սէրը կը փոխադարձուի։ Մէ-րիի ընտանիքը օրեւէ ձեռով օրգելք չի հան-դիսանար իրենց սիրոյ կեանքին, սակայն ձմրան Շոփէն ծանրօրէն կը հիւանդանայ և Վարչաւիւղէն թիւթիւր կը գրեն ըսելով թէ մեռած է։ Այս տարածայնութիւնները և Շոփէնի առողջութեան հետզհետէ վատթա-րանալը արգելք կ'ըլլան գոյգին միացման։

1837ին Անգլիա կ'անցնէր և տասներորս օր հոն կը մնայ առանց հանրային ելոյթ մը ունենալու։ Փարիզ վերադարձին կը հան-դիպի Ֆրանսացի վիպասանուհի Ճօրճ Սանտի (Մօրա Տիւ Տէվան) և իրենց միջև սերտ յարաբերութիւն մը կը մշակուի՝ որ Շոփէնի կեանքին մէջ նոր էջ մը կը բանայ։ Սանտ կ'ազատէ Շոփէնի կեանքը, ձմրան օրերուն խնամելով զինք Մաճորքա կղզիին մէջ և հսկելով իր վրայ՝ մինչ հիւժախտը բոյն գրած էր իր մէջ և օր ըստ օրէ աւելի կը սաստկանար։ Սանտի և Շոփէնի մշակած այս բարեկամութիւնը աշխարհի տուած է սիրային գլուխ գործօց նամակներ։

1848ին, երկրորդ անգամ ըլլալով, Շո-փէն կ'անցնէր Անգլիա ուր կ'ունենայ մի քանի ելոյթներ՝ որոնք պէտք եղած գնա-հատանքին հրճանքի չեն դառնար։ Առանձ-նութիւնը, Կիւանդութիւնը և Անգլիոյ մշու-շապատ մթնոլորտը զինքը ետ կ'ուզողն դէպի Ֆրանսա՝ ուր տառապալից հիւանդու-թենէ մը ետք կը մեռնի 17 Հոկտ. 1849ին։ Մարմինը կը փոխադրուի Փէռ Լաշէզ գե-րեզմանատունը և հոն կ'ամփոփուի։ Եւ-ղարկաւորութեան արարողութեան ընթաց-քին, գործիքային նուագախումբի մը կողմէ կը նուագուի Շոփէնի դաշնակած Մահա-քայլերգը։ Շոփէնի կանխահաս մահը կը խզէ իր այդքան բեղուն գործունէութեան ընթացքը։

Շոփէնի ընտանիքը Ֆրանսական ծագում ունէր, բայց հակառակ ասոր՝ ան եղած է ամենամեծ ազգային մեկնիչը Հին Եգիպտոս-

նական երաժշտութեան։ Շոփէն ըսած է. «Ճշմարտ արուեստը հայրենիքի մը հոգիէն կը բխի. հայրենիքի մը հոգին անոր ժողո-վուրդն է, և ժողովուրդի հոգիէն ներս թաքնուած է հայրենիքին հանճարը և գործօն ոյժը»։

Աչքէ անցնելով Շոփէնի յօրինած երա-ժշտական կտորներու ցանկը, որ լեցուն է մազուրքաներով, փոյնէյլներով, վալ-սերով և ուրիշ ազգային պարերգներով, մէկը հազու կրնայ ենթադրել թէ ասոնց մէջ ամենէն մեղամաղձոտ բնութեան տէր անձ մը յայտնաբերած է ինքզինքը։

Այս երաժշտական յարակարծիքը կը լուծուի Շոփէնի ազգայնական տիպարով. ազգայնականութիւն մը՝ որուն համար ըս-ուած է թէ իր պարերը սաստկացած տըխ-րութիւններ են։ Բայց հակառակ իր յօրի-նումներուն մէջ զանազա այս բացայտ տիպարին, անոր երաժշտութիւնը մեծա-պէս արտայայտիչ է անձնական զգացում-ներով և տառապանքով՝ որովք հազուա-գլուս են արուեստի տարեգրութեան մէջ։

Շոփէն համառաւոր դաշնակահար դառ-նալու փառասիրութիւնը չէ հետապնդած բնաւ։ Ան յօրինած է ինքնաստեղծ երա-ժշտական կտորներ, գրիթէ բացարձակա-պէս դաշնամուրի համար։ Շոփէն երաժշ-տութեան ամենէն հմուտ և մեծարժէք դէմքերէն մին է։ Ան մէկն է անոնցմէ ո-րոնք երաժշտագէտ կը ծնին։

Աւելի քան դար մը անցեր է Շոփէնի մահէն, բայց ան չէ մոռցնուած և այսօր ալ գիւ կ'ապրի երաժշտասէրներու սրտին մէջ։

ՄՈՎԱԼԵՍ ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

